ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
_____ Святослав КОРСАКЕВИЧ
«28» серпня 2025 р.

СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.
Заступник завідувач кафедри
_____ Віра СИНЯКОВА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї, ПАРТНЕРСТВА ТА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОСОБИСТОСТІ»

Галузь знань:	С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність:	С4 Психологія
Рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий) рівень
Освітня кваліфікація:	доктор філософії з психології
Освітньо-наукова програма:	Психологія

Київ – МАУП – 2025

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Психологія сім'ї, партнерства та життєвого циклу особистості
Шифр і назва спеціальності	С4 Психологія
Освітньо-наукова програма	Психологія
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	вибіркова (компонент вибіркової складової ОНП)
Кількість кредитів і годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин. Лекції: 10 годин; практичні (семінарські) заняття: 20 годин; самостійна робота: 60 годин
Термін вивчення дисципліни	2 курс, III семестр
Мова викладання	українська
Вид підсумкового контролю	залік
Сторінка дисципліни на сайті	

Структура курсу

Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Психологія сім'ї, партнерства та життєвого циклу особистості» належить до вибіркових освітніх компонентів освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності С4 «Психологія». Курс формує в аспірантів систему знань і практичних умінь у сфері психології сім'ї, партнерських (подружніх) стосунків та психології життєвого циклу особистості. Дисципліна розкриває сім'ю як соціально-психологічну систему, закономірності партнерських стосунків і прив'язаності, сімейну динаміку та кризи, а також періодизації розвитку особистості, нормативні й ненормативні життєві кризи, життєвий шлях і життєтворення. Курс поєднує сімейно-системний підхід із психологією розвитку впродовж життя й готує аспіранта до досліджень у цій царині.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: психологічні закономірності функціонування та розвитку сім'ї й партнерських стосунків, а також розвитку особистості впродовж життєвого циклу.

Мета курсу: сформувати в аспірантів передові знання з психології сім'ї, партнерства та життєвого циклу особистості й виробити вміння аналізувати сімейні та партнерські стосунки, закономірності розвитку особистості та проєктувати відповідні дослідження.

Завдання навчальної дисципліни:

– сформувати систему знань про предмет, функції та структуру сім'ї; сім'ю як систему;

– розкрити психологічні закономірності партнерських і подружніх стосунків (вибір партнера, прив'язаність, задоволеність);

– ознайомити з сімейною динамікою, розподілом ролей, комунікацією, конфліктами та сімейними кризами;

– сформувати розуміння батьківства та дитячо-батьківських стосунків, сімейного виховання й функціонування сім'ї у складних обставинах;

– розкрити періодизації розвитку особистості та завдання розвитку на різних етапах життєвого циклу;

– розвинути здатність аналізувати життєвий шлях, життєві кризи й життєтворення та проєктувати відповідні дослідження.

Пререквізити навчальної дисципліни: «Методологія і дизайн наукових досліджень у психології», «Сучасні дослідницькі стратегії у психології», а також знання із загальної, вікової, соціальної психології та психології особистості, здобуті на попередніх рівнях вищої освіти.

Постреквізити навчальної дисципліни: наукова складова освітньо-наукової програми (дослідження у сфері психології сім'ї, партнерства та розвитку особистості, підготовка публікацій), інші вибіркові компоненти дослідницького та практичного спрямування.

Примітка. Дисципліна є вибірковим освітнім компонентом; її обсяг, семестр вивчення та закріплені за нею програмні компетентності й результати навчання визначаються під час унесення дисципліни до каталогу вибіркових навчальних дисциплін і можуть уточнюватися відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії здобувача.

Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК1. Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження. СК2. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямах, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН3. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження. ПРН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних

	міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики.

Зміст навчальної дисципліни

Форма підсумкового контролю — залік.

Методи навчання: проблемна та оглядова лекція, лекція-дискусія; семінар-практикум, аналіз сімейних і життєвих кейсів; порівняльний аналіз концепцій і моделей; генограма та інші проективно-аналітичні техніки; проектно-дослідницький метод; методи розвитку критичного й дослідницького мислення; підготовка й публічний захист аналітичних оглядів; інтерактивні методи (мозковий штурм, дебати, синтез думок).

Методи оцінювання: усний контроль (опитування, доповідь, участь у дискусії); письмовий контроль (аналітичний огляд, есе, аналіз кейсу); тестовий контроль (модульні контрольні роботи); презентація й захист індивідуального науково-дослідного завдання; самоконтроль і взаємооцінювання.

Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Лекції, год.	Практичні (семінарські), год.	Самост. робота, год.
Змістовий модуль 1. Психологія сім'ї та партнерства				
Тема 1.	Психологія сім'ї: предмет, функції, структура. Сім'я як соціально-психологічна система; сімейні підсистеми та межі.	2	2	7
Тема 2.	Партнерські та подружні стосунки: вибір партнера, прив'язаність, любов, задоволеність шлюбом та її чинники.	1	3	8
Тема 3.	Сімейна динаміка: комунікація, розподіл ролей, влада, конфлікти. Сімейні кризи та їх подолання.	1	3	8
Тема 4.	Батьківство та дитячо-батьківські стосунки. Сімейне виховання. Сім'я у складних обставинах (розлучення, втрата, війна).	2	2	7
Модульна контрольна робота 1				
Змістовий модуль 2. Життєвий цикл особистості				
Тема 5.	Психологія життєвого циклу: періодизації розвитку особистості (Е. Еріксон, Д. Левінсон та ін.).	1	3	8
Тема 6.	Нормативні та ненормативні життєві кризи. Завдання розвитку в дорослості, зрілості та старінні.	1	3	7

Тема 7.	Життєвий шлях, життєві сценарії та наративна ідентичність. Життєтворення та сенс життя.	1	2	7
Тема 8.	Сім'я та особистість на різних етапах життєвого циклу. Дослідження у психології сім'ї, партнерства та розвитку.	1	2	8
Модульна контрольна робота 2				
Разом:		**10**	**20**	**60**

Технічне обладнання та / або програмне забезпечення

Для якісного викладання та опанування курсу використовуються: навчальні аудиторії (у т. ч. тренінгові зали), обладнані мультимедійним проєктором і комп'ютером; доступ до мережі Інтернет (у т. ч. безкоштовна мережа Wi-Fi); наукова бібліотека Академії та доступ до передплачених наукометричних баз (Scopus, Web of Science) і повнотекстових ресурсів. Використовується офіційний сайт МАУП (http://maup.com.ua), система дистанційного навчання Академії (Moodle), програмне забезпечення для психодіагностики та аналізу даних, а також онлайн-платформи для відеокомунікації (Zoom, Google Meet).

Форми і методи контролю

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на поточний і підсумковий (семестровий).

Поточний контроль здійснюється під час практичних (семінарських) занять і має на меті систематичну перевірку розуміння й засвоєння теоретичного матеріалу, уміння застосовувати знання під час аналізу сімейних і життєвих ситуацій та виконання дослідницьких завдань. Формами поточного контролю є: усна доповідь та участь у науковій дискусії; аналіз сімейних і життєвих кейсів; виконання завдань для самостійної роботи; підготовка есе та аналітичних матеріалів; виконання й захист індивідуального науково-дослідного завдання.

Методи поточного контролю: усний контроль (опитування, бесіда, доповідь, повідомлення); письмовий контроль (аналітичний огляд, есе, аналіз кейсу); тестовий контроль; презентація результатів самостійної роботи; спостереження; проблемні ситуації.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі заліку. Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів за поточну навчально-пізнавальну діяльність, дві модульні контрольні роботи та індивідуальне науково-дослідне завдання. Здобувач допускається до заліку за умови виконання всіх передбачених видів робіт. Дисципліна вважається зарахованою, якщо здобувач набрав не менше ніж 60 балів зі 100.

Система оцінювання та вимоги

Система оцінювання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, гнучкості та високої диференціації. Оцінювання результатів навчання здійснюється за модульно-

рейтинговою системою із застосуванням 100-бальної шкали. Максимальна кількість балів, яку може накопичити здобувач за всі види навчальної роботи, становить 100.

Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі

Вид навчальної роботи	**Змістовий модуль 1**	**Змістовий модуль 2**	**ІНДЗ**	**Разом**
Робота на практичних (семінарських) заняттях і самостійна робота	20	20	—	40
Модульна контрольна робота	20	20	—	40
Індивідуальне науково-дослідне завдання (аналітичний огляд)	—	—	20	20
Разом	**40**	**40**	**20**	**100**

Розподіл балів. Розділ передбачає накопичення балів окремо за поточну діяльність (до 80 балів: 40 — модульні контрольні роботи, 40 — робота на заняттях і самостійна робота) та за індивідуальне науково-дослідне завдання (до 20 балів). Мінімальна сума балів, за якої дисципліна вважається зарахованою, становить 60.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі. Оцінювання: «відмінно» (A) — правильно виконано понад 90 % завдань; «дуже добре» (B) — 82–89 %; «добре» (C) — 75–81 %; «задовільно» (D) — 68–74 %; «достатньо» (E) — 60–67 %; «незадовільно» (FX) — менше 60 %. Відсутність роботи — 0 балів.

Критерії оцінювання індивідуального науково-дослідного завдання (аналітичного огляду). Оцінюються: обґрунтованість вибору теми та її зв'язок із дослідницькою проблемою аспіранта; повнота й актуальність опрацьованих джерел (у т. ч. англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science); коректність аналізу концепцій сім'ї, партнерства та розвитку особистості; наявність елементів критичного аналізу та власної наукової позиції; дотримання академічної доброчесності й правил оформлення; якість публічної презентації.

Заохочувальні (бонусні) бали. За участь у наукових конференціях, наукових семінарах, підготовку публікацій за тематикою дисципліни здобувачеві за рішенням кафедри можуть нараховуватися заохочувальні бали. Заохочувальні бали не включаються до основної таблиці розподілу балів; один захід є підставою для нарахування балів лише за один найбільш значущий освітній компонент.

Зведена шкала оцінювання: національна та ECTS

90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	дуже добре	зараховано
75–81	C	добре	зараховано
68–74	D	задовільно	зараховано
60–67	E	достатньо	зараховано

35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов`язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов`язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Політика щодо академічної доброчесності. Викладання дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» та нормативних документів Академії https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html. Усі роботи (аналітичні огляди, есе, аналіз кейсів, презентації) мають бути оригінальними та авторськими, супроводжуватися коректними посиланнями на перводжерела. Порушеннями академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ`єктивне оцінювання. За порушення передбачено академічну відповідальність згідно з нормативними документами Академії: повторне проходження оцінювання та / або повторне вивчення відповідного освітнього компонента.

Політика щодо відвідування та запізнень. Відвідування занять є обов`язковим. У разі пропуску здобувач самостійно опрацьовує матеріал і відпрацьовує пропущені заняття у визначений викладачем спосіб. Систематична активна робота на заняттях враховується під час підсумкового оцінювання.

Політика щодо етичної чутливості та конфіденційності. З огляду на особистісний характер тематики (сім`я, стосунки, життєвий досвід) обговорення здійснюється з дотриманням етичної чутливості, поваги до особистого досвіду учасників і конфіденційності. Приклади подаються знеособлено; рефлексивні вправи є добровільними щодо глибини саморозкриття.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Завдання виконуються у встановлені терміни. Роботи, подані з порушенням дедлайну без поважних причин, можуть оцінюватися зі зниженням балів. Перескладання незадовільних результатів здійснюється у порядку, визначеному нормативними документами Академії https://drive.google.com/file/d/1WqTVIzoBYxjlu3q0UPXsjU4oFT726Cd1/view.

Політика щодо оскарження. Здобувач має право на вмотивоване оскарження результатів оцінювання у порядку, визначеному нормативними документами Академії, звернувшись до викладача, завідувача кафедри або гаранта освітньо-наукової програми https://maup.com.ua/assets/files/yakist/studcentr/polozhennya-pro-sistemu-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-zdobuvachiv-vishhoi-osviti.pdf.

Політика використання цифрових інструментів та інструментів штучного інтелекту. Використання цифрових інструментів і генеративного штучного інтелекту допускається як допоміжний засіб пошуку й опрацювання інформації за умови прозорого

декларування такого використання, критичної перевірки результатів і збереження авторства та відповідальності здобувача за поданий матеріал https://drive.google.com/file/d/1r74_4CHxDx1bpAvw8X4AvaqLSGWbyaYd/view.

Політика сталого розвитку. Викладання дисципліни узгоджується із Цілями сталого розвитку ООН (Sustainable Development Goals) та принципами відповідальної науки https://sustainability.maup.com.ua/. Зміст курсу безпосередньо співвідноситься з Ціллю 3 «Міцне здоров'я та благополуччя» (психологічне благополуччя сім'ї та особистості), Ціллю 5 «Гендерна рівність» (партнерство, рівність і повага у стосунках) та Ціллю 4 «Якісна освіта» (формування дослідницької культури науковця). Під час навчання заохочується соціальна відповідальність, дотримання етики, доброчесного й ощадливого використання ресурсів (пріоритет електронних матеріалів і безпаперового документообігу), інклюзивність, повага до різноманіття форм сім'ї та учасників освітнього процесу.

Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Навчально-методичне забезпечення дисципліни включає: силабус дисципліни; конспект (тексти) лекцій; методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять; методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів; збірку сімейних і життєвих кейсів; банк завдань для модульних контрольних робіт; перелік питань до заліку (додаток 1).

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Bradbury T. N., Karney B. R. Intimate Relationships. 3rd ed. New York : W. W. Norton & Company, 2019. 592 p.

2. Berk L. E. Development Through the Lifespan. 7th ed. New York : Pearson, 2018. 848 p.

3. Santrock J. W. Life-Span Development. 17th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2019. 768 p.

4. Nichols M. P., Davis S. D. Family Therapy: Concepts and Methods. 12th ed. New York : Pearson, 2020. 384 p.

5. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 272 с.

6. American Psychological Association. Publication Manual of the American Psychological Association. 7th ed. Washington, DC : APA, 2020. 428 p.

Додаткова література

1. Титаренко Т. М. Моє майбутнє залежить від мене: практики здорового сьогодення у воєнних і повоєнних умовах : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2024. 130 с.

2. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

3. Sternberg R. J., Pickren W. E. (eds.). The Cambridge Handbook of the Intellectual History of Psychology. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 570 p.

4. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження : навчально-методичний посібник. Київ : Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

5. Creswell J. W., Creswell J. D. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 6th ed. Thousand Oaks : SAGE, 2023. 336 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт МАУП. URL: http://maup.com.ua
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua
3. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. URL: https://ispp.org.ua
4. APA PsycNet. URL: https://psycnet.apa.org
5. Scopus. URL: https://www.scopus.com
6. Web of Science. URL: https://www.webofscience.com
7. Google Scholar. URL: https://scholar.google.com
8. Directory of Open Access Journals (DOAJ). URL: https://doaj.org
9. Center for Open Science (OSF). URL: https://www.cos.io
10. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Психічне здоров'я. URL: https://www.who.int/health-topics/mental-health

Рекомендовані джерела інформації оновлюються щороку.

Розробник (-и) силабусу:

_____

(П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада на кафедрі, підпис)

Викладач: _____

(П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада на кафедрі, підпис)

Силабус розглянуто на засіданні кафедри психології.

Протокол від «____» _____ 2026 р. № ____

Додаток 1

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї, ПАРТНЕРСТВА ТА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОСОБИСТОСТІ»

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Спеціальність С4 Психологія. ОПП «Психологія». Вибіркова дисципліна, 3 кредити ЄКТС / 90 год. III семестр, підсумковий контроль — залік.

1. Методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять

Практичні (семінарські) заняття (20 год.) спрямовані на поглиблення теоретичного матеріалу й формування практичних умінь аналізу сімейних і партнерських стосунків та закономірностей розвитку особистості. Провідними формами роботи є семінар-практикум, аналіз сімейних і життєвих кейсів, побудова генограми, порівняльний аналіз концепцій, публічний захист аналітичних матеріалів.

Порядок підготовки до заняття: опрацювати конспект лекції та рекомендовані джерела; підготувати відповіді на питання для обговорення; виконати практичні завдання (аналіз кейсу, генограма); за потреби підготувати коротке повідомлення / презентацію; сформулювати щонайменше одне дискусійне питання за темою.

Критерії оцінювання роботи на занятті: повнота й аргументованість відповіді; здатність до критичного аналізу сімейних і життєвих ситуацій; коректність наукової термінології; етична чутливість під час обговорення; активність в обговоренні; дотримання академічної доброчесності. Робота на практичних (семінарських) заняттях разом із самостійною роботою оцінюється в межах до 40 балів за семестр.

Семінар 1 (Тема 1, 2 год.). Сім'я як соціально-психологічна система

Питання для обговорення:

1. Предмет і завдання психології сім'ї; функції сім'ї.
2. Структура сім'ї; сімейні підсистеми, межі та ієрархія.
3. Сімейно-системний підхід: принципи функціонування сім'ї як системи.
4. Типологія сучасних сімей.

Практичні завдання:

1. Побудувати генограму умовної (або власної, за бажанням) родини та описати структуру.
2. Проаналізувати сім'ю як систему на прикладі кейсу (підсистеми, межі).
3. Окреслити дослідницьку проблему у психології сім'ї.

Семінар 2 (Тема 2, 3 год.). Партнерські та подружні стосунки

Питання для обговорення:

1. Вибір партнера: чинники формування стосунків.
2. Теорія прив'язаності у дорослих (стилі прив'язаності).

3. Концепції любові (наприклад, трикутна теорія Р. Стернберга).
4. Задоволеність шлюбом і чинники стабільності стосунків.

Практичні завдання:

1. Порівняти стилі прив'язаності та їх вплив на стосунки.
2. Дібрати інструменти діагностики задоволеності стосунками.
3. Проаналізувати кейс партнерських стосунків.

Семінар 3 (Тема 3, 3 год.). Сімейна динаміка та кризи

Питання для обговорення:

1. Сімейна комунікація; конструктивна й деструктивна взаємодія.
2. Розподіл сімейних ролей і влади.
3. Сімейні конфлікти та способи їх розв'язання.
4. Нормативні сімейні кризи (життєвий цикл сім'ї).

Практичні завдання:

1. Проаналізувати комунікаційний / конфліктний патерн у сімейному кейсі.
2. Скласти карту сімейних ролей та їх розподілу.
3. Визначити стадію життєвого циклу сім'ї та її завдання.

Семінар 4 (Тема 4, 2 год.). Батьківство та сім'я у складних обставинах

Питання для обговорення:

1. Дитячо-батьківські стосунки; стилі батьківського виховання.
2. Батьківство як психологічний феномен.
3. Сім'я в ситуації розлучення та повторного шлюбу.
4. Сім'я в умовах втрати, вимушеного переміщення та війни.

Практичні завдання:

1. Порівняти стилі батьківського виховання та їх наслідки.
2. Проаналізувати кейс сім'ї у складних обставинах і запропонувати напрями підтримки.
3. Окреслити ресурси стійкості сім'ї.

Семінар 5 (Тема 5, 3 год.). Періодизації розвитку особистості

Питання для обговорення:

1. Поняття життєвого циклу та розвитку впродовж життя.
2. Епігенетична теорія Е. Еріксона (стадії та психосоціальні завдання).
3. Періодизація Д. Левінсона; сезони життя.
4. Сучасні підходи до розвитку дорослості.

Практичні завдання:

1. Скласти порівняльну таблицю періодизацій розвитку особистості.
2. Проаналізувати психосоціальні завдання конкретного вікового етапу.
3. Співвіднести етап життя з відповідними завданнями розвитку (кейс).

Семінар 6 (Тема 6, 3 год.). Життєві кризи та завдання розвитку

Питання для обговорення:

1. Нормативні вікові кризи дорослості.
2. Ненормативні (життєві) кризи.

3. Завдання розвитку в молодості, зрілості та старінні.
4. Ресурси подолання життєвих криз.

Практичні завдання:

1. Побудувати «карту» типових криз дорослого віку та їх завдань.
2. Проаналізувати життєву кризу на матеріалі кейсу.
3. Визначити ресурси конструктивного подолання кризи.

Семінар 7 (Тема 7, 2 год.). Життєвий шлях і життєтворення

Питання для обговорення:

1. Життєвий шлях особистості; життєві події та вибори.
2. Життєві сценарії та їх переосмислення.
3. Наративна ідентичність та автобіографічна пам`ять.
4. Життєтворення та пошук сенсу.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати життєвий шлях особистості за матеріалом джерела / кейсу.
2. Виокремити елементи наративної ідентичності в автобіографічному тексті.
3. Спроєктувати дослідження життєвого шляху / життєтворення.

Семінар 8 (Тема 8, 2 год.). Сім'я та особистість у життєвому циклі; дослідження

Питання для обговорення:

1. Взаємозв`язок індивідуального та сімейного життєвих циклів.
2. Міжпоколінні стосунки та передавання досвіду.
3. Методи дослідження у психології сім`ї та розвитку (лонгітюд, наратив, генограма).
4. Формування дослідницької позиції аспіранта у цій сфері.

Практичні завдання:

1. Співвіднести етап життєвого циклу сім`ї з станом розвитку особистості.
2. Дібрати методи дослідження для конкретної проблеми психології сім`ї / розвитку.
3. Презентувати та захистити аналітичний огляд / концепцію дослідження (ІНДЗ).

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота (60 год.) є провідною формою навчальної діяльності аспіранта й забезпечує поглиблене опанування дисципліни та формування дослідницьких умінь. Основними видами самостійної роботи є: опрацювання лекційного матеріалу й рекомендованих джерел (у т. ч. англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science); анотування наукових текстів; підготовка до практичних (семінарських) занять; підготовка есе й аналізу кейсів; виконання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ); підготовка до модульних контрольних робіт і заліку.

Розподіл самостійної роботи за темами

Тема	Зміст самостійної роботи	Год.	Форма контролю
Тема 1	Опрацювання сімейно-системного підходу; побудова та опис генограми.	7	Генограма, конспект

Тема 2	Опрацювання теорій прив'язаності й любові; добір діагностики стосунків.	8	Порівняння, добірка
Тема 3	Аналіз сімейної комунікації та ролей; визначення стадії життєвого циклу сім'ї.	8	Аналіз кейсу
Тема 4	Порівняння стилів виховання; аналіз сім'ї у складних обставинах.	7	Есе, аналіз
Тема 5	Порівняльна таблиця періодизацій розвитку; аналіз завдань етапу.	8	Таблиця
Тема 6	«Карта» криз дорослого віку; аналіз життєвої кризи.	7	Схема, аналіз
Тема 7	Аналіз наративної ідентичності; ескіз дослідження життєвого шляху.	7	Аналіз, ескіз
Тема 8	Добір методів дослідження; підготовка й оформлення ІНДЗ.	8	Захист ІНДЗ
Разом		**60**	

Індивідуальне науково-дослідне завдання (аналітичний огляд)

ІНДЗ — аналітичний огляд наукової літератури з проблематики психології сім'ї, партнерства або життєвого циклу особистості та / або концепція відповідного дослідження (орієнтовний обсяг 12–15 сторінок; 15–20 джерел, з них не менше 5 англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science). Мета — сформувати вміння критично аналізувати підходи та обґрунтовувати напрям власного дослідження.

Рекомендована структура: вступ (проблема, мета, завдання огляду); основна частина (аналіз концепцій та сучасних досліджень; критичне зіставлення підходів; обґрунтування доцільності обраного підходу); висновки (авторська позиція та перспективи дослідження); список використаних джерел за чинними вимогами.

Критерії оцінювання (до 20 балів): обґрунтованість теми та її зв'язок із дисертаційною проблемою; повнота й актуальність джерел; коректність аналізу концепцій сім'ї, партнерства та розвитку; наявність критичного аналізу й власної позиції; дотримання академічної доброчесності та правил оформлення; якість публічної презентації.

3. Банк завдань для модульних контрольних робіт

Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі й охоплює матеріал відповідного змістового модуля. Кожен варіант формується з тестових завдань закритої форми, завдань на відповідність та відкритих (проблемних) завдань. Оцінювання здійснюється за критеріями, наведеними в силабусі (до 20 балів за кожну МКР).

Модульна контрольна робота 1 (змістовий модуль 1, теми 1–4)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Психологія сім'ї вивчає: а) лише юридичні аспекти шлюбу; б) психологічні закономірності функціонування та розвитку сім'ї; в) демографію; г) економіку домогосподарств.

2. Сімейно-системний підхід розглядає сім'ю як: а) суму окремих осіб; б) цілісну систему взаємопов'язаних елементів (підсистем); в) випадкову групу; г) організацію.

3. Сімейними підсистемами є, зокрема: а) лише подружня; б) подружня, батьківська, дитяча (сиблінгова); в) виробнича; г) навчальна.

4. «Межі» в сім'ї (за структурною теорією) — це: а) стіни будинку; б) правила, що регулюють контакти між підсистемами та із зовнішнім світом; в) бюджет; г) розклад.

5. Стиль прив'язаності у дорослих впливає на: а) лише зовнішність; б) характер близьких стосунків і регуляцію емоцій; в) інтелект; г) професію.

6. Трикутна теорія любові Р. Стернберга включає компоненти: а) лише пристрасть; б) близькість, пристрасть і відданість (рішення); в) дохід; г) вік.

7. Задоволеність шлюбом залежить насамперед від: а) лише матеріального статку; б) якості комунікації, підтримки та розв'язання конфліктів; в) кількості кімнат; г) віку батьків.

8. Життєвий цикл сім'ї передбачає: а) незмінність; б) закономірну послідовність стадій із відповідними завданнями; в) відсутність змін; г) лише розлучення.

9. Конструктивне розв'язання сімейного конфлікту передбачає: а) уникнення завжди; б) урахування інтересів сторін і діалог; в) придушення; г) ігнорування.

10. Авторитетний (демократичний) стиль виховання характеризується: а) відсутністю вимог; б) поєднанням теплоти та розумних вимог/меж; в) жорстким контролем без теплоти; г) байдужістю.

11. Розлучення як сімейна криза потребує від сім'ї: а) ігнорування; б) перебудови стосунків і адаптації, особливо щодо дітей; в) відмови від підтримки; г) незмінності.

12. Сім'я в умовах війни та переміщення потребує насамперед: а) ізоляції; б) підтримки ресурсів стійкості й адаптації; в) заперечення проблем; г) розпаду.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між сімейною підсистемою (подружня, батьківська, сиблінгова) та її функцією.

2. Установіть відповідність між стилем виховання (авторитетний, авторитарний, потурання, індиферентний) та його характеристикою.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте предмет психології сім'ї та сім'ю як соціально-психологічну систему.

2. Схарактеризуйте теорію прив'язаності та концепції любові в партнерських стосунках.

3. Опишіть сімейну динаміку (комунікація, ролі, конфлікти) та життєвий цикл сім'ї.

4. Порівняйте стилі батьківського виховання та їх наслідки.

5. Обґрунтуйте напрями підтримки сім'ї у складних життєвих обставинах.

Модульна контрольна робота 2 (змістовий модуль 2, теми 5–8)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Психологія життєвого циклу вивчає: а) лише дитинство; б) розвиток особистості впродовж усього життя; в) анатомію; г) демографію.

2. Епігенетичну теорію психосоціального розвитку запропонував: а) Ж. Піаже; б) Е. Еріксон; в) Б. Скіннер; г) К. Роджерс.

3. Психосоціальним завданням молодого дорослого віку за Е. Еріксоном є: а) довіра проти недовіри; б) інтимність проти ізоляції; в) цілісність проти відчаю; г) автономія проти сорому.

4. Психосоціальним завданням зрілого віку (середньої дорослості) за Е. Еріксоном є: а) продуктивність (генеративність) проти стагнації; б) ідентичність проти рольового змішування; в) ініціатива проти провини; г) довіра проти недовіри.

5. Періодизацію «сезонів життя» дорослого запропонував: а) Д. Левінсон; б) З. Фройд; в) У. Джеймс; г) Дж. Уотсон.

6. Нормативні вікові кризи — це кризи, що: а) виникають випадково; б) закономірно пов'язані з віковими етапами розвитку; в) не мають наслідків; г) стосуються лише хвороб.

7. Ненормативні (життєві) кризи зумовлені: а) лише віком; б) значущими життєвими подіями (втрата, розлучення, хвороба тощо); в) порами року; г) розкладом.

8. Завданням розвитку в пізній дорослості (старінні) є, зокрема: а) формування довіри; б) досягнення цілісності Я та осмислення життя; в) автономія проти сорому; г) ініціатива.

9. Наративна ідентичність — це: а) генетичний код; б) внутрішня історія життя, що інтегрує минуле, теперішнє й майбутнє; в) тест інтелекту; г) сімейний бюджет.

10. Життєтворення особистості передбачає: а) пасивне пристосування; б) активне вибудовування власного життєвого шляху та смислів; в) відмову від цілей; г) наслідування без вибору.

11. Лонгітюдний метод у психології розвитку передбачає: а) одноразове дослідження; б) повторні дослідження тих самих осіб упродовж часу; в) відмову від вимірювання; г) аналіз лише документів.

12. Міжпоколінні стосунки в сім'ї забезпечують: а) ізоляцію поколінь; б) передавання досвіду, цінностей і підтримки; в) припинення розвитку; г) конфлікт завжди.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між стадією за Е. Еріксоном (інтимність, генеративність, цілісність) та її психосоціальним завданням.

2. Установіть відповідність між методом дослідження (лонгітюд, наратив, генограма) та його можливостями у психології сім'ї / розвитку.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте періодизацію психосоціального розвитку Е. Еріксона.

2. Схарактеризуйте нормативні та ненормативні життєві кризи й завдання розвитку дорослості.

3. Опишіть життєвий шлях, наративну ідентичність та життєтворення.

4. Розкрийте взаємозв'язок індивідуального та сімейного життєвих циклів.

5. Обґрунтуйте методи дослідження у психології сім'ї та розвитку особистості.

4. Перелік питань до заліку

Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру. Наведений перелік питань слугує орієнтиром для систематизації та самоперевірки знань і може використовуватися під час співбесіди за потреби уточнення підсумкової оцінки.

1. Психологія сім'ї: предмет, завдання, функції сім'ї.

2. Структура сім'ї; сімейні підсистеми, межі та ієрархія.
3. Сімейно-системний підхід.
4. Типологія сучасних сімей.
5. Вибір партнера та формування партнерських стосунків.
6. Теорія прив'язаності у дорослих; стилі прив'язаності.
7. Концепції любові (зокрема трикутна теорія Р. Стернберга).
8. Задоволеність шлюбом і чинники стабільності стосунків.
9. Сімейна комунікація; конструктивна й деструктивна взаємодія.
10. Розподіл сімейних ролей і влади.
11. Сімейні конфлікти та способи їх розв'язання.
12. Життєвий цикл сім'ї та нормативні сімейні кризи.
13. Дитячо-батьківські стосунки; стилі батьківського виховання.
14. Батьківство як психологічний феномен.
15. Сім'я в ситуації розлучення та повторного шлюбу.
16. Сім'я в умовах втрати, переміщення та війни; ресурси стійкості.
17. Психологія життєвого циклу: поняття розвитку впродовж життя.
18. Епігенетична теорія Е. Еріксона.
19. Періодизація Д. Левінсона; сезони життя.
20. Сучасні підходи до розвитку дорослості.
21. Нормативні вікові кризи дорослості.
22. Ненормативні (життєві) кризи.
23. Завдання розвитку в молодості, зрілості та старінні.
24. Ресурси подолання життєвих криз.
25. Життєвий шлях особистості; життєві події та вибори.
26. Життєві сценарії та їх переосмислення.
27. Наративна ідентичність та автобіографічна пам'ять.
28. Життєтворення та пошук сенсу.
29. Взаємозв'язок індивідуального та сімейного життєвих циклів.
30. Міжпоколінні стосунки та передавання досвіду.
31. Психологічне благополуччя сім'ї та особистості.
32. Гендерні аспекти сімейних і партнерських стосунків.
33. Методи дослідження у психології сім'ї (генограма, опитувальники).
34. Методи дослідження у психології розвитку (лонгітюд, наратив).
35. Проєктування дослідження у психології сім'ї, партнерства та розвитку особистості.